

УДК 612.821:616-003.96:378.180.6:371.24:378

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСІВ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ПЕРШОГО КУРСУ ДО
НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ МЕДИЧНОГО ФАХУ

С.М.Горбатюк

Анотація. Проаналізовано результати психодіагностики адаптаційних процесів студентів-іноземців до навчання у вищій школі; доведено доцільність психологічної підтримки першокурсників з інших країн.

Ключові слова: адаптація, нервово-психічна стійкість, студенти.

Аннотация. Проанализированы результаты психодиагностики адаптационных процессов студентов-иностранцев к обучению в высшей школе; доказана целесообразность психологической поддержки первокурсников из других стран.

Ключевые слова: адаптация, нервно-психическая устойчивость, студенты.

Summary. Abstract. The results of psychodiagnostic adaptive processes of foreign students to study in high school, proved the feasibility of psychological support first-year students from other countries.

Keywords: adaptation, neuro-psychological staunchment, students.

Проблемі адаптації студентів до навчання у вищих навчальних закладах приділялося багато уваги і не тільки представниками психології. Цим питанням цікавляться філософи, соціологи, біологи, фізіологи і педагоги. Але від цього актуальність і необхідність дослідження даної проблеми не знижується [7, 8].

Існують певні суперечності в багатьох аспектах вивчення проблеми адаптації студентів до навчання у вищих навчальних закладах, починаючи з визначення поняття, виділення стадій, чинників, механізмів цього процесу, продовжуючи виробленням ефективних стратегій, методів, засобів і прийомів для успішної адаптації [4].

Соціально-психологічна адаптація, будучи певним взаємодоповненням активності (студент цілеспрямовано видозмінює навколишнє оточення) і пасивності (він змінює свою поведінку, зміст і характер дій під впливом оточення) форм, завжди спрямовується полярними тенденціями-процесами адаптивності-неадаптивності, тобто тими психорегулятивними механізмами, які реально представлені у внутрішньому світі особистості [5,6].

При дослідженні адаптації студентів до навчання у вищих навчальних закладах йдеться переважно про адаптацію національних студентів, тобто тих, які просто змінюють місце навчання, принаймні місце проживання (із меншого міста чи селища - до більшого міста). Але за останні декілька років значно посилилася міграція іноземців до України з метою отримання вищої освіти. І, на жаль, ані

викладацько-професорський склад, ані система вищої освіти України не були готові приймати закордонних гостей і надавати їм не тільки ту освіту, за якою вони приїхали, а й психологічну допомогу щодо їхньої адаптації до навчання у вищих навчальних закладах. Звісно, найбільше ця проблема висвітлена науковцями тих країн, куди здавна їхали іноземці здобувати вищу освіту – це США, Франція, Великобританія, Канада, Бельгія, Японія, але це питання недостатньо розроблене в Україні [2].

Процес адаптації іноземних студентів до навчання на багато складніший від процесу адаптації вітчизняних студентів, адже, крім тих етапів, труднощів, критеріїв готовності до навчання та багатьох інших складових цього процесу, студент-іноземець стикається з цілою низкою додаткових, пов'язаних із перебуванням не в рідній країні, недосконалим володінням українською мовою, відсутністю друзів і знайомих на початковому етапі перебування, віддаленістю від батьків, незнанням або поверховим знанням традицій і звичаїв, специфіки населення України тощо [9]. Успішне проходження етапів адаптації сприяє швидкому включенню студентів – іноземців у навчальний процес, підвищує якість та рівень навчання, забезпечує високу мотивованість оволодіння знаннями, вміннями та навичками, що дозволяє значно підвищити якість підготовки фахівців [3].

За твердженнями М.І.Вітківської та І.В.Троцук [1], процес адаптації студентів-іноземців до нового середовища включає кілька етапів: входження в студентське середовище; засвоєння основних норм інтернаціонального колективу, вироблення особистої поведінки; формування стійкого позитивного ставлення до майбутньої професії, подолання «мовного бар'єру», посилення відчуття академічного рівноправ'я. Автори [1] визначають такі критерії готовності іноземних студентів до навчання у вищих навчальних закладах іншої країни: *когнітивний* - розуміння студентами мети свого навчання, зв'язку навчання із майбутньою професійною діяльністю, знання структури й змісту предметної галузі знань; *мотиваційний* - прагнення до самостійності, стійкий інтерес до предметної галузі знань, бажання повністю оволодіти мовою спеціальності; *операціональний* - володіння лінгвістичним апаратом для засвоєння професійно-значущої інформації, володіння навичками самостійної навчальної діяльності; *емоційно-вольовий* - особистісне ставлення до характеру й результату навчання, вміння будувати міжособистісні відносини, вироблення певних комунікативних навичок, вміння виявляти й долати труднощі, наявність позитивних ціннісних орієнтацій і моральних якостей, впевненість в успіху, висока самоорганізація, отримання задоволення від самостійного здобуття професійно значущої інформації; *інформаційний* - мовна, прагматична й предметна компетенція [1]. Тому адаптацію студентів-іноземців до нового середовища слід розглядати як комплексну програму, успішність якої визначається багатьма параметрами та критеріями, що значно підвищують якість навчання іноземних студентів та дозволяють їм отримати відповідну професійну кваліфікацію [6].

З огляду на вище сказане, **метою** нашого дослідження стало виявлення показників адаптації іноземних студентів на початковому етапі навчання та їх психокорекція.

У дослідженні взяли участь 60 іноземних студентів першого курсу медичного факультету Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова в період з 1 жовтня по 1 січня 2013 року. Ураховуючи специфіку дослідження, було визначено найбільш оптимальний тип психодіагностичної та психокорекційної ситуації – добровільна участь в експерименті, та вимоги до відбору респондентів – відсутність порушень когнітивних процесів і клінічно значущих особистісних якостей. За результатами пілотного дослідження була створена анкета адаптивності, в якій перелічуються фактори, що провокують труднощі й негативні емоції у студентів в процесі їх навчання на першому курсі. В анкету адаптивності ввійшли показники фізіологічного дискомфорту, показники суб'єктивного психологічного дискомфорту, соціально-економічні труднощі, труднощі у спілкуванні з однокурсниками і викладачами, труднощі в освоєні нових форм навчальної діяльності та незадоволеність процесом професійної підготовки у вузі. Для дослідження показників дезадаптованості використовувався комплекс взаємодоповнюючих методів дослідження (спостереження, бесіда з психодіагностичним дослідженням з використанням методик самооцінки самовідчуття, активності, настрою (САН); дослідження самооцінки нервової депресії Зунге-Балашової (ШСНД) та методика визначення нервово-психічної стійкості та ризику дезадаптації у стресових ситуаціях В.А.Бодрова «Прогноз».

У процесі проведення бесіди респонденти скаржились на погіршення пам'яті, уваги, мислення, ускладнення зосередження, втомлюваність, знервованість, емоційну лабільність. Виділились і такі фактори дезадаптації що стали загальними для всіх студентів: нестача часу для підготовки до семінарів, швидкий темп начитування лекцій, непідготовленість до нових способів сприйняття й переробки інформації, непідготовленість до самопрезентації в навчальній діяльності, незадоволеність навчанням, нездатність до систематизації знань мало вільного часу для неформального спілкування з

однокурсниками. Всі ці труднощі супроводжуються фізичною втомою, тривожністю, нездатністю витримувати новий високий темп життя.

При аналізі результатів обстеження іноземних студентів першого курсу за методикою САН, яка відображає функціональний стан організму по трьом основним категоріям психічних станів – звертає на себе увагу середня кількість балів кожної шкали в групі, що загалом свідчить про задовільний функціональний стан студентів (таблиця 1).

Дослідження студентів за методикою В.А.Бодрова «Прогноз» показало, що середньоарифметичний показник нервово-психічної стійкості та ризику дезадаптації в стресових ситуаціях складає в групі $26,52 \pm 0,42$ бала, що свідчить про вірогідні нервово-психічні зриви, особливо в екстремальних умовах. Відповідно до аналізу індивідуальних даних показник нервово-психічної стійкості був таким: 15,11% обстежених мали високу вірогідність нервово-психічних зривів, що вказує на те, що їм необхідне додаткове обстеження практичного психолога, у 64,32% нервово-психічні зриви вірогідні, особливо в екстремальних умовах; і лише у 20,57% нервово-психічні зриви маловірогідні, що говорить про їх нервово-психічну стійкість.

Таблиця 1

Результати дослідження за методикою САН (M+m).

Респонденти	Показники		
	Самовідчуття	Активність	Настрій
іноземні студенти I курсу	$5,03 \pm 0,623$	$4,33 \pm 0,472$	$5,41 \pm 176$.

При аналізі результатів дослідження за методикою самооцінки нервової депресії Зунге-Балашової звертає на себе увагу те, що у всієї групи (100%) спостерігається відсутність депресивного стану, і це загалом свідчить про позитивну динаміку функціонального стану (таблиця 2).

Таблиця 2

Результати дослідження за методикою самооцінки нервової депресії Зунге-Балашової

Група респон-дентів	Рівень депресії (значення)			
	Виражений депресивний стан	Субдепресивний стан	Легка депресія ситуативного характеру	Відсутність депресивного стану
іноземні студенти I курсу	-	-	-	100%

Висновки. Отже, велике значення викладач вищого навчального закладу повинен приділяти заходам своєчасного виявлення рівня адаптації іноземних студентів і психологічній корекції як важливому чиннику психологічної підтримки. Регламентация й управління навчальною діяльністю є основним організаційним коригуючим засобом у системі психологічного забезпечення психічного здоров'я студентів. Перспективним у даному напрямку є розробка методів організації раціональної праці та відпочинку, завдяки яким ліквідується особливий внутрішньо-особистісний конфлікт. З розв'язанням такого конфлікту знизиться нервово-психічна напруга, стабілізується нервово-психічна стійкість, зменшиться рівень тривожності. Одночасно поліпшиться суб'єктивний стан, фізична та розумова працездатність, розширяться можливості соціально-психологічної адаптації.

Література

1. Витковская М.И., Троцук И.В. Адаптация иностранных студентов к условиям жизни и учебы в России // Весник РДН, серия Социология. - 2004. - № 6-7. - С. 267-283.
2. Довгодько Т. Особливості пропедевтичної підготовки студентів-іноземців та їх психолого-педагогічна адаптація у науковому середовищі вищих навчальних закладів // Реализация традиционных методов и поиск инноваций в процессе подготовки иностранных студентов в современном высшем учебном заведении : материалы международной научно-методической конференции. - Харьков: НТУ "ХП", 2008. - С. 346-348.
3. Костяк Н.В., Козак Н.В., Паласюк Г.Б. Психолого-педагогічні аспекти адаптації студентів-іноземців до навчання у вищих навчальних закладах України // Медична освіта. – 2002. - № 3, С. 53-56.
4. Першина А.В. Психологічні чинники адаптації студентів до навчання у ВНЗ // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. – Вип. 5 : збірник наукових праць. – Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова. - 2011. – С. 124-135
5. Піскун Р.П., Горбатюк С.М. Психологічні умови запровадження європейських стандартів вищої медичної освіти. / Вища освіта України – Додаток 4, том № III (15) – 2009. – Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору – С. 422 – 427.
6. Піскун Р.П., Шевчук Т.І., Горбатюк С.М. Психолого-педагогічні умови адаптації студентів першого курсу до

навчальної діяльності у вищому медичному закладі // Вісник Черкаського університету. Випуск 181. Частина 3., Черкаси – 2010. - С. 92-96.

7. Рибаченко Л.І. Підготовка іноземних студентів у навчальних закладах України : Дис...канд. пед. наук. – Донецьк, 2000. – 212 с.

8. Сладких И.А. Этнопсихологический аспект адаптации африканских студентов в Украине // Проблемы та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. праць. - Х. : НТУ "ХП", 2008. - Вип. 18 (22). - С. 259-272.

9. Томаш В.В., Рождественський Є.Ю. Навчання іноземних студентів в медичному вузі: реалії, проблеми, пошуки, перспективи // Медична освіта, 2002. - № 3, С. 76-59.